



EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 1.12.2011
COM(2011) 848 galīgā redakcija

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

Valsts atbalsta progresu ziņojums

Ziņojums par ES dalībvalstu piešķirto valsts atbalstu

2011. gada rudens precizētā redakcija

{SEC(2011) 1487 galīgā redakcija}

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

Valsts atbalsta progresa ziņojums

Ziņojums par ES dalībvalstu piešķirto valsts atbalstu

2011. gada rudens precizētā redakcija

SATURS

Valsts atbalsts ekonomikas krīzes kontekstā.....	5
1. Valsts atbalsts 2010. gadā	5
2. Ar krīzi nesaistīta valsts atbalsta izdevumu tendences un modeļi dalībvalstīs	6
2.1. Ražošanai un pakalpojumiem sniegtā ar krīzi nesaistītā valsts atbalsta līmeņa tendences	7
2.2. Ar krīzi nesaistīts valsts atbalsts vispārējas ieinteresētības horizontālajiem mērķiem	8
3. Valsts atbalsts finanšu un ekonomikas krīzes kontekstā.....	8
3.1. Finanšu nozarei apstiprinātā un izmantotā valsts atbalsta tendences.....	8
3.2. Saskaņā ar pagaidu shēmu apstiprinātās un izmantotās summas.....	9
4. Valsts atbalsta izdevumu tendences pa atbalsta pasākumu veidiem.....	11
4.1. Atbalsta pasākumu skaits	11
4.2. Atbalsta apjoms — aptuveni 21 % no atbalsta ražošanai un pakalpojumiem ir piemērots grupu atbrīvojums.....	11
5. Valsts atbalsta noteikumu izpilde.....	11
PIELIKUMS.....	13

Ziņojuma secinājumu kopsavilkums

Ar krīzi nesaistīta valsts atbalsta kopējie izdevumi Eiropas Savienībā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu bija kopumā stabili. Dalībvalstis turpināja savus centienus samazināt atbalsta vispārējo līmeni, un dažas no tām panāca būtisku valsts atbalsta izdevumu samazinājumu. Kopumā tendence 2005.–2010. gadā ir bijusi tāda, ka ar krīzi nesaistītā atbalsta izdevumi samazinās.

Valsts atbalsts vispārējas ieinteresētības horizontālajiem mērķiem joprojām bija liels, savukārt dažas dalībvalstis panāca nozaru attīstībai piešķirtā atbalsta turpmāku samazinājumu. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem palielinājās saskaņā ar grupu atbrīvojumiem piešķirtā atbalsta apjoms. Kopumā saskaņā ar grupu atbrīvojumiem vai shēmām piešķirtā atbalsta apjoms bija liels, bet ar Komisijas lēmumiem apstiprināta individuālā atbalsta summas bija salīdzinoši nelielas.

Turpinājās darbs pie nelikumīgā valsts atbalsta atgūšanas, un no nelikumīgi piešķirtā atbalsta saņēmējiem tika atgūtas lielākas summas, savukārt dažas lietas nonāca tiesā.

Salīdzinājumā ar diviem iepriekšējiem gadiem Komisijas apstiprināto ar finanšu krīzi saistīto atbalsta pasākumu skaits ievērojami samazinājās. Tomēr joprojām ir spēkā lielākā daļa no iepriekš apstiprinātajiem pasākumiem.

2010. gadā rekapitalizācijas un aktīvu glābšanas pasākumiem faktiski izmantotās summas lielā mērā koncentrējās nedaudzās dalībvalstīs, savukārt liela daļa apstiprināto garantiju un likviditātes instrumentu līdz šim nav izmantota.

Saskaņā ar Savienības pagaidu shēmu 2010. gadā tika apstiprināti tikai daži jauni atbalsta pasākumi. Lielākā daļa atbalsta pasākumu bija apstiprināta jau 2009. gadā, un 2010. gadā dalībvalstis salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu piešķīra ievērojami mazāk atbalsta, pamatojoties uz Savienības pagaidu shēmu. Turklāt izmantotā atbalsta summa joprojām bija ievērojami mazāka par apstiprināto — galvenokārt tāpēc, ka bija grūti prognozēt ekonomiskās situācijas attīstību, un dalībvalstis atbalsta piešķiršanā saskaņā ar Savienības pagaidu shēmu bija piesardzīgas un piemēroja stingrus nosacījumus.

Šajā valsts atbalsta progresa ziņojuma 2011. gada rudens precizētajā redakcijā (turpmāk „progresa ziņojums”) īsi izklāstīta informācija, kuru dalībvalstis šogad iesniedza savos ikgadējos ziņojumos par valsts atbalsta izdevumiem 2010. gadā.

Metodoloģijas¹ dēļ un lai neradītu izkropļotu priekšstatu par valsts atbalsta izdevumu tendencēm, progresa ziņojumā atsevišķi ir aplūkots ar krīzi nesaistīts valsts atbalsts (t. i., viss atbalsts, kas piešķirts saskaņā ar parastajiem ES valsts atbalsta noteikumiem) un krīzes valsts atbalsts (t. i., viss atbalsts, kas piešķirts finanšu iestādēm un reālajai ekonomikai kā pagaidu valsts atbalsta pasākumi, reaģējot uz finanšu un ekonomikas krīzi)².

Attiecībā uz atbalstu, kas nav saistīts ar krīzi, progresa ziņojumā papildus īsi izklāstītai informācijai par 2010. gada izdevumiem ir sniegts pārskats par tendencēm, kas vērojamas valsts atbalsta izdevumos ražošanai un pakalpojumiem (salīdzinot 2005.–2007. gada un 2008.–2010. gada periodu) un pa valsts atbalsta pasākumu veidiem, t. i., atbalsts ar grupu atbrīvojumu, shēmas un individuāli pasākumi (vai nu individuāla shēmu piemērošana, vai *ad hoc* lēmumi).

Attiecībā uz krīzes atbalstu progresa ziņojumā sniegts pārskats par apstiprinātajām summām (no 2008. gada 1. oktobra līdz 2011. gada 1. oktobrim) un izmantotajām summām (no 2008. gada 1. oktobra līdz 2010. gada 31. decembrim) pa instrumentu veidiem (rekapitalizācija, garantija, samazinātas vērtības aktīvi un likviditātes pasākumi). Turklāt ziņojumā sniegta informācija par atbalstu, kas piešķirts saskaņā ar „Valsts atbalsta pasākumu Kopienas pagaidu shēmu, lai veicinātu piekļuvi finansējumam pašreizējās finanšu un ekonomikas krīzes apstākļos” (turpmāk „pagaidu shēma”)³, norādot apstiprinātā atbalsta un izmantotā atbalsta summas. Progresa ziņojums sniedz arī atjauninātu informāciju par sasniegumiem valsts atbalsta noteikumu izpildes jomā.

Progresa ziņojumam ir divas daļas: pirmā daļa ir kopsavilkuma ziņojums, kuru ir pieņēmusi Komisija un kurā ir skatīti galvenie fakti, secinājumi, tendences un modeļi saistībā ar dalībvalstu piešķirto valsts atbalstu, un otrā daļa ir ziņojumam pievienotais darba dokuments „Fakti un skaitļi par valsts atbalstu ES dalībvalstīs” (Komisijas dienestu darba dokuments), kurā ir sniegta faktiskā informācija.

¹ Iepriekšējos rudens progresa ziņojumos atbalsta apjoms tika norādīts kā viena summa absolūtā vērtībā un relatīvā vērtībā (% no IKP), taču šā gada ziņojumā tiek atsevišķi nošķirts ar krīzi nesaistīts atbalsts, krīzes atbalsts finanšu nozarei un atbalsts, kas piešķirts saskaņā ar Kopienas pagaidu shēmu, un attiecīgi ir norādīti atsevišķi skaitļi (absolūtā un relatīvā izteiksmē). Plašāku informāciju par metodoloģiju skatīt attiecīgajā piezīmē Komisijas dienestu darba dokumentā, kas pievienots šim ziņojumam.

² Lai aprēķinātu krīzes atbalstu, šajā progresa ziņojumā saskaņā ar Komisijas dienestu darba dokumentu par finanšu un ekonomikas krīzes kontekstā pieņemto pagaidu valsts atbalsta noteikumu ietekmi (http://ec.europa.eu/competition/publications/reports/temporary_stateaid_rules_en.html) ir izmantotas tikai divas koncepcijas: atbalsta summa saistību izteiksmē un izmantotā atbalsta summa. Saistību summa (apstiprinātais atbalsta apjoms) ir kopējais maksimālais valsts atbalsta pasākumu apjoms, ko izveidojušas dalībvalstis un apstiprinājusi Komisija. Izmantotais valsts atbalsts izsaka faktisko atbalsta pasākumu daudzumu, kurus dalībvalstis ir īstenojušas. Krīzes atbalsta aprēķināšanai izmantotā metodoloģija ir sīkāk paskaidrota Komisijas dienestu darba dokumentā. Attiecībā uz visu citu valsts atbalstu dalībvalstis — līdzīgi kā iepriekšējos progresa ziņojumos — papildus apstiprinātajām un izmantotajām summām ir norādījušas atbalsta elementu, un attiecīgi kopējie izdevumi ir izteikti gan absolūtās summās, gan % no IKP, lai tiktu nodrošināts salīdzināmas informācijas kopums.

³ Komisijas paziņojuma „Valsts atbalsta pasākumu Kopienas pagaidu shēma, lai veicinātu piekļuvi finansējumam pašreizējās finanšu un ekonomiskās krīzes apstākļos” konsolidētā versija, [OV C 83](#), 7.4.2009., 1. lpp., kas grozīta ar [OV C 261](#), 31.10.2009., 1. lpp. un [OV C 303](#), 15.12.2009., 6. lpp.

Tiek atzīmēts, ka EBTA Uzraudzības iestāde arī publicē ikgadēju progresa ziņojumu⁴, kurā sniedz atjauninātu informāciju par Islandē, Lihtenšteinā un Norvēģijā piešķirtā valsts atbalsta apjomu.

Valsts atbalsts ekonomikas krīzes kontekstā

No negatīva 2009. gadā ES IKP pieaugums 2010. gadā kļuva pozitīvs, lai gan tas ir relatīvi zems — vidēji zem 1 % līmeņa.

Ņemot vērā, ka finanšu nozares krīze turpinās, dalībvalstis turpināja piešķirt atbalstu bankām, lai stiprinātu uzticību nozarei un ļautu bankām turpināt izsniegt aizdevumus reālajai ekonomikai.

Daudzu uzņēmumu ekonomiskā situācija 2010. gada laikā ir pakāpeniski uzlabojusies, kas nozīmē, ka dalībvalstīm reālajai ekonomikai vajadzēja izsniegt mazāku krīzes atbalstu.

Kopumā Komisijas valsts atbalsta kontroles politika bija viens no galvenajiem faktoriem, kas nodrošināja, ka bezprecedenta glābšanas pasākumu īstenošana tika veikta koordinēti, neradot pārmērīgus konkurences kropļojumus iekšējā tirgū.

1. VALSTS ATBALSTS 2010. GADĀ

2010. gadā dalībvalstis kopumā piešķīra apmēram EUR 73,7 miljardus ar krīzi nesaistīta atbalsta formā jeb relatīvos skaitļos 0,6 % no ES⁵ IKP⁶. Ar krīzi saistīti pasākumi, t. i., atbalsts, kas piešķirts finanšu nozarei, veicot rekapitalizāciju un samazinātas vērtības aktīvu pasākumus, sasniedza EUR 121,3 miljardus (1 % no ES IKP), savukārt kopējā vidējā izsniegto garantiju un likviditātes pasākumu summa sasniedz EUR 983,9 miljardus (8 % no ES IKP). Attiecībā uz atbalstu, kas piešķirts saskaņā ar pagaidu shēmu, 2010. gadā izmantotā summa bija apmēram EUR 11,7 miljardi jeb 0,9 % no ES IKP. 2011. gada 1. oktobrī⁷ Komisija bija apstiprinājusi visu ES-15⁸ dalībvalstu un Kipras, Ungārijas, Latvijas, Lietuvas, Polijas, Slovākijas un Slovēnijas finanšu krīzes pasākumus, un visas dalībvalstis, izņemot Kipru, ir piešķirušas atbalstu pagaidu shēmas ietvaros.

Ar krīzi nesaistītu valsts atbalstu var sīkāk iedalīt ražošanai un pakalpojumiem sniegtajā atbalstā, kas 2010. gadā kopsummā veidoja aptuveni EUR 61 miljardu jeb 0,5 % no ES IKP⁹, lauksaimniecībai sniegtajā atbalstā, kas veidoja apmēram EUR 10,3 miljardus jeb 0,08 % no

⁴ Skatīt <http://www.eftasurv.int/press--publications/scoreboards/state-aid-scoreboards/>.

⁵ ES nozīmē visas ES dalībvalstis.

⁶ Šī kopsumma ietver atbalstu ražošanai, pakalpojumiem, ogļu rūpniecībai, lauksaimniecībai, zivsaimniecībai un daļai no transporta nozares, bet neietver atbalstu dzelzceļa nozarei un atbalstu, kas paredzēts kompensācijai par pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, jo par to nav salīdzināmu datu. Ja vien nav norādīts citādi, atbalsta summas nozīmē atbalsta elementu (vai dotācijas bruto ekvivalentu garantiju vai aizdevumu gadījumā) valsts atbalsta pasākumos (plašāku informāciju skatīt metodiskajā piezīmē Komisijas dienestu darba dokumentā).

⁷ Lai sniegtu pilnu ainu par krīzes atbalstu, šajā ziņojuma daļā kā atsauces periods ir izmantots viss periods no Komisijas krīzes pasākumu pieņemšanas līdz konkrētam datumam — 2011. gada 1. oktobrim.

⁸ ES-15 ir dalībvalstis, kas ES ir pievienojušās līdz 2004. gadam.

⁹ Atbalsts ogļu rūpniecībai ir daļa no nozaru atbalsta un tāpēc ir ietverts ražošanai un pakalpojumiem sniegtajā atbalstā un bija EUR 2,9 miljardi jeb 4,9 % no kopējā atbalsta, kas sniegts ražošanai un pakalpojumiem.

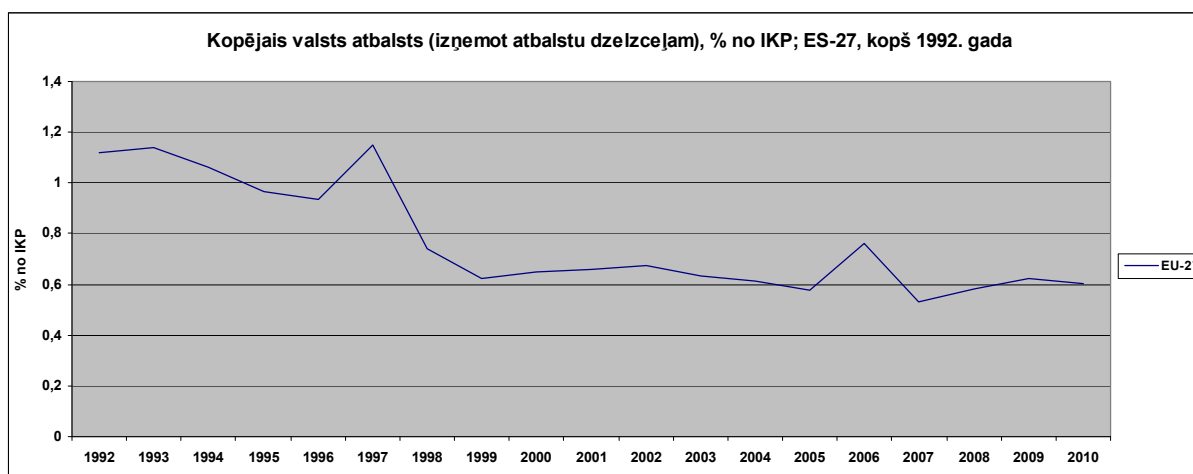
ES IKP, zivsaimniecībai sniegtajā atbalstā — aptuveni EUR 0,18 miljardi jeb 0,001 % no ES IKP un transportam sniegtajā atbalstā — apmēram EUR 3,2 miljardi jeb 0,02 % no ES IKP.

Dalībvalstis ziņoja, ka 2010. gadā atbalsts dzelzceļiem¹⁰ sasniedza EUR 27,2 miljardus jeb 0,2 %¹¹ no ES IKP¹².

Piecu lielāko atbalsta piešķirēju sniegtā ar krīzi nesaistītā atbalsta kopsumma bija apmēram EUR 45,7 miljardi, kas veido aptuveni divas trešdaļas no kopējā ar krīzi nesaistītā sniegtā atbalsta. Vācija ir piešķīrusi apmēram EUR 15,9 miljardus jeb 21,6 % no kopējā ar krīzi nesaistītā valsts atbalsta, tai seko Francija (apmēram EUR 15,4 miljardi jeb 20,8 %), Spānija (EUR 5 miljardi jeb 6,8 %), Apvienotā Karaliste (EUR 4,8 miljardi jeb 6,5 %) un Itālija (EUR 4,6 miljardi jeb 6,2 %). Tomēr atšķirīga situācija atklājas, kad aplūko atbalsta apjomu procentos no IKP. Ungārijas piešķirtais atbalsts veido gandrīz 2,3 % no tās IKP, Maltas piešķirtais — 1,4 %, Somijas — 1,1 %, Slovēnijas — 1,1 %, un Īrijas — 1,0 %.

2. AR KRĪZI NESAISTĪTA VALSTS ATBALSTA IZDEVUMU TENDENCES UN MODEĻI DALĪBVALSTĪS

1. attēls.¹³ Valsts atbalsta (ar krīzi nesaistīta atbalsta) kopsumma procentos no IKP (ES-27; dati, sākot no 1992. gada)



Skatoties ilgtermiņā, vispārējais valsts atbalsta līmenis kopš astoņdesmitajiem gadiem ir bijis ar lejupejošu tendenci. No aptuveni 2 % no ES IKP pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados tas samazinājās līdz 1 % no ES IKP deviņdesmitajos gados un turpināja samazināties līdz apmēram 0,5–0,6 % no ES IKP laikposmā no 2004. līdz 2008. gadam, piedzīvojot izteiktāku pieaugumu 2006. gadā. Kopš 2008. gada atbalsta apjoms nedaudz pieaug un 2010. gadā bija

¹⁰ Informāciju par ražošanai un pakalpojumiem sniegto atbalstu no dalībvalstīm apkopo saskaņā ar Komisijas Regulas (EK) Nr. 794/2004 III A pielikumu (OV L 140, 30.4.2004., 1. lpp.); informāciju par dzelzceļiem sniegto atbalstu apkopo, ievērojot atšķirīgu koncepciju, tādēļ šos datus nevar iekļaut nevienā no kopsummām.

¹¹ Šī ziņojuma sagatavošanas laikā informāciju par dzelzceļa subsīdijām bija iesniegusi Austrija, Beļģija, Dānija, Igaunija, Spānija, Somija, Francija, Itālija, Luksemburga, Lietuva, Latvija, Portugāle un Zviedrija.

¹² Plašāku informāciju par atbalstu, kas sniegts transporta nozarē, skatīt Komisijas dienestu darba dokumenta 2.3.5. punktā.

¹³ Avots: Konkurences ĢD; IKP skaitļi: Eurostat.

apmēram 0,6 % no ES IKP. Attiecībā uz valsts atbalsta izdevumu iepriekšējā samazinājuma iemesliem lūdzam skatīt iepriekšējos progresa ziņojumus¹⁴.

Skatoties īstermiņā, valsts atbalsta izdevumu līmenis kopš 2008. gada ir bijis salīdzinoši stabils, kas arī saskan ar galveno tendenci, t. i., no apmēram 0,062 %¹⁵ līdz 0,60 %¹⁶ no ES IKP. Šķiet, ka, lai gan dalībvalstis lielākoties valsts atbalsta ziņā ir bijušas disciplinētas, to reakcija uz finanšu un ekonomikas krīzi 2010. gadā nozīmēja nedaudz lielāku valsts atbalsta līmeni attiecībā uz valsts atbalstu, kas nav saistīts ar krīzi. Turklāt tas arī liecina, ka dalībvalstis ar krīzi nesaistīto pasākumu jomā ir saglabājušas mērķtiecīgu un sabalansētu valsts atbalsta politiku.

Ņemot vērā atbalsta īpatnības lauksaimniecībā, zivsaimniecībā un transporta nozarē, turpmākajās iedaļās, kas skar ar krīzi nesaistīta valsts atbalsta līmeni un virzienus (2.1. un 2.2.), ir skatīts tikai atbalsts ražošanai un pakalpojumiem.

2.1. Ražošanai un pakalpojumiem sniegtā ar krīzi nesaistītā valsts atbalsta līmeņa tendences

Krīzes atbalsta pasākumi, kuri ir atsevišķi apspriesti 3. nodaļā, nav ņemti vērā, analizējot ražošanai un pakalpojumiem piešķirto atbalstu; tas darīts, lai izvairītos no kropļojoša priekšstata veidošanas par ražošanai un pakalpojumiem sniegtā atbalsta izdevumiem. Turklāt šo izslēgšanu attaisno tas, ka, aprēķinot atbalsta summu finanšu iestādēm, tiek izmantota atšķirīga metodoloģija.

Tendence, kas ES vērojama valsts atbalsta izdevumos ražošanai un pakalpojumiem, 2008.–2010. gada periodā ir neliels pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu no 2005. līdz 2007. gadam. Vidēji atbalsta izdevumi sasniedza aptuveni EUR 59,9 miljardus jeb 0,49 % no ES IKP, bet iepriekšējā periodā tie bija EUR 52,8 miljardi jeb 0,43 % no ES IKP. Pirmkārt, tas rāda, ka finanšu un ekonomikas krīzei acīmredzot ir bijusi zināma ietekme uz atbalsta izdevumiem ar krīzi nesaistītiem atbalsta pasākumiem, kurus dalībvalstis ir vairāk izmantojušas, jo īpaši attiecībā uz reģionālo attīstību un pētniecību, izstrādi un inovāciju („PII”). Šobrīd būtu par agru secināt, vai tendence palielināt atbalstu, kas tagad pirmoreiz vērojama pēc atbalsta līmeņa pazemināšanās, ir daļa no jaunas ilgtermiņa tendences, vai arī tā atspoguļo konkrēto finanšu un ekonomikas krīzes situāciju, kuras ietekmē īslaicīgi ir paredzams apjomīgāks atbalsts.

To, ka dalībvalstis kopumā ir spējušas turpināt savus centienus kontrolēt valsts atbalsta vispārējo līmeni, pierāda fakts, ka 11 dalībvalstis ir pazeminājušas valsts atbalsta līmeni salīdzinājumā ar ES vidējo tendenci¹⁷. Attiecībā uz citām dalībvalstīm, kuru valsts atbalsta līmenis ir pieaudzis, vairumā gadījumu tas skaidrojams ar valsts atbalstu horizontālajiem mērķiem, savukārt nozaru atbalsts 2010. gadā turpināja samazināties.

Ražošanai un pakalpojumiem piešķirtā valsts atbalsta izdevumiem vērojamo vieglo lejupejošo tendenci — laikposmā no 2009. līdz 2010. gadam tie samazinājušies par apmēram 0,01 % —

¹⁴ 2010. gada rudens precizētā redakcija, COM(2010) 701; 2009. gada rudens precizētā redakcija, COM(2009) 661 galīgā redakcija. Ziņojumu iespējams lejupielādēt Konkurences ĢD tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/archive/scoreboard_arch.html.

¹⁵ 2005.–2007. gadā.

¹⁶ 2008.–2010. gadā.

¹⁷ Skatīt 6. attēlu Komisijas dienestu darba dokumentā.

var galvenokārt skaidrot ar palielinātiem izdevumiem reģionālajai attīstībai un citiem horizontālajiem mērķiem. Piemēram, Grieķija, Lietuva un Rumānija vairāk piešķirušas reģionālo atbalstu. Francija, Luksemburga un Apvienotā Karaliste paredzējusi vairāk atbalsta citiem horizontālajiem mērķiem. Šajā brīdī ir par agru secināt, vai šī ražošanai un pakalpojumiem piešķirtā valsts atbalsta izdevumu īstermiņa lejupejošā tendence ir sākums pārejai uz ilgtermiņa tendenci. Tomēr tas liecina, ka dalībvalstis ir spējušas elastīgi reaģēt uz mainīgajām ekonomikas vajadzībām. Turpmāks saskaņā ar grupu atbrīvojumiem piešķirtā atbalsta pieaugums¹⁸ un tas, ka dalībvalstis turpina izmantot shēmas, liecina, ka šie rīki ir ļāvuši dalībvalstīm piešķirt atbalstu lielākam skaitam uzņēmumu bez atsevišķu paziņojumu iesniegšanas Komisijai.

2.2. Ar krīzi nesaistīts valsts atbalsts vispārējas ieinteresētības horizontālajiem mērķiem

Tiek atgādināts, ka horizontālā atbalsta koncepcija, kas attiecas uz atbalstu, kurš nav piešķirts konkrētai tautsaimniecības nozarei, izriet no Līguma¹⁹; tādējādi Komisija var veikt politikas izvēles, atbilstoši kurām valsts atbalstu var uzskatīt par saderīgu ar iekšējo tirgu, lai sniegtu efektīvu atbalstu kopējās politikas mērķiem. Visbiežāk tiek piešķirts atbalsts, kas paredzēts pētniecībai, izstrādei un inovācijai („PII”), vides aizsardzībai un enerģijas ietaupījumu veicināšanai un atjaunojamo enerģijas resursu izmantošanas veicināšanai, tam seko atbalsts reģionālajai attīstībai, atbalsts MVU, darbavietu radīšanai un apmācības veicināšanai.

2010. gadā atbalstam, kas paredzēts horizontālajiem mērķiem, tika piešķirti aptuveni EUR 51,9 miljardi jeb 0,42 % no ES IKP, kas veidoja 85 % no kopējā atbalsta ražošanai un pakalpojumiem. Trīs paši lielākie mērķi — reģionālā attīstība (24,3 % no kopējā atbalsta ražošanai un pakalpojumiem), vides aizsardzība (23,7 %) un PII (17,4 %) — kopā veidoja aptuveni divas trešdaļas no kopējā atbalsta ražošanai un pakalpojumiem. Šis lielais, horizontālajam atbalstam paredzētais atbalsta apjoms atbilst arī vispārējai tendencei, kas starp laikposmiem 2005.–2007. gads un 2008.–2010. gads bija palielinājums par apmēram 2,2 %. Turklāt 19 dalībvalstīs horizontālajiem mērķiem paredzētais atbalsta līmenis pārsniedza ES vidējo rādītāju, savukārt tikai divās dalībvalstīs tas bija mazāks nekā 50 %.

Attiecībā uz nozaru atbalstu 2010. gadā, ietverot glābšanas un pārstrukturēšanas atbalstu, atbalsta apjoms bija 15 % no kopējā atbalsta ražošanai un pakalpojumiem; tas ir samazinājies līdz EUR 9,1 miljardam jeb 0,07 % no ES IKP. Galvenais šādas attīstības iemesls: mazāk atbalsta ir piešķirts gan ražošanas nozarēm, gan nozarēm, kas nav ražošanas nozares.

Kopumā šī ilgtermiņa tendence rāda, ka dalībvalstis turpināja centienus novirzīt atbalstu vispārējas ieinteresētības horizontālajiem mērķiem.

3. VALSTS ATBALSTS FINANŠU UN EKONOMIKAS KRĪZES KONTEKSTĀ

3.1. Finanšu nozarei apstiprinātā un izmantotā valsts atbalsta tendences

Lai risinātu situāciju finanšu tirgos, kuru izraisīja finanšu krīze 2008. gadā, dalībvalstu valdībām nācās veikt plašu intervenci, lai ierobežotu šoka izraisīto nelabvēlīgo ietekmi. Lai

¹⁸ Plašāku informāciju skatīt 4. nodaļā.

¹⁹ Piemēram, 107. panta 3. punkta a) apakšpunkts attiecībā uz reģionālo atbalstu, 107. panta 3. punkta b) apakšpunkts par svarīga projekta īstenojumu visas Eiropas interesēs.

novērstu sistēmisku krīzi, valsts atbalsts finanšu iestādēm bija būtisks līdzeklis, ar kuru atjaunot ticību finanšu nozarei.

Laikposmā no 2008. gada 1. oktobra²⁰ līdz 2011. gada 1. oktobrim Komisija apstiprināja atbalstu finanšu nozarei ar kopējo summu EUR 4506,5 miljardi (36,7 % no ES IKP). Atbalsta lielākā daļa tika apstiprināta 2008. gadā, kad tika apstiprināti EUR 3457 miljardi (27,7 % no ES IKP), galvenokārt kā garantijas banku obligācijām un īstermiņa saistībām. Kopš 2008. gada Komisijas apstiprinājumam iesniegto valsts intervences pasākumu skaits ir pakāpeniski samazinājies, savukārt, analizējot pēc instrumentiem, valsts atbalsts, kas apstiprināts pēc 2008. gada, ir vairāk vērsts uz banku rekapitalizāciju un samazinātas vērtības aktīvu glābšanu, nevis uz garantijām.

Dalībvalstu faktiski izmantotā atbalsta apjoms 2008.–2010. gadā²¹ bija EUR 1608 miljardi²², kas atbilst 13,1 % no ES IKP. Garantijas un likviditātes pasākumi veido EUR 1199 miljardus jeb 9,8 % no ES IKP. Atlikušais izmantotais atbalsts attiecas uz rekapitalizāciju un samazinātas vērtības aktīvu pasākumiem, kuri veido EUR 409 miljardus (3,3 % no ES IKP).

2010. gadā apstiprinātais/izmantotais atbalsts saistībā ar finanšu krīzi

2010. gadā Komisija apstiprināja atbalstu par kopējo summu EUR 383,8 miljardi, kas ir 3,1 % no ES IKP. Jaunais apstiprinātais atbalsts ir koncentrēts nedaudzās valstīs un ietver rekapitalizāciju EUR 183,9 miljardu apmērā, garantijas EUR 55,4 miljardu apmērā, samazinātas vērtības aktīvu glābšanu EUR 77,9 miljardu apmērā un likviditātes pasākumus EUR 66,7 miljardu apmērā.

2010. gadā kopējais izmantotā atbalsta apjoms rekapitalizācijai un samazinātas vērtības aktīviem bija EUR 121,3 miljardi (1 % no ES IKP). Jauna kapitāla iepludināšana tika veikta EUR 87,8 miljardu apmērā (0,7 % no ES IKP), bet samazinātas vērtības aktīvu glābšanas pasākumi — EUR 33,6 miljardu apmērā (0,3 % no ES IKP). Attiecībā uz spēkā esošajām garantijām un likviditātes pasākumiem vidējā summa 2010. gadā bija EUR 983,9 miljardi (8 % no ES IKP), no kuriem EUR 922 miljardi (7,5 % no ES IKP) attiecas uz garantijām, bet EUR 61,9 miljardi (0,5 % no ES IKP) attiecas uz likviditātes pasākumiem.

3.2. Saskaņā ar pagaidu shēmu apstiprinātās un izmantotās summas

Konteksts un darbības joma

2008. gada 17. decembrī, reaģējot uz grūtībām saņemt kredītus, ar kurām uzņēmumi saskārās finanšu krīzes rezultātā, Komisija pieņēma pagaidu shēmu. Tā tika vērsta, pirmkārt, uz to, lai saglabātu uzņēmumu piekļuvi finansēm, un, otrkārt, uz to, lai sagatavotu pamatus ilgtspējīgai izaugsmei, veicinot ieguldījumus. Turklāt tika vienkāršoti daži esošo pamatnostādņu noteikumi, piemēram, noteiktas augstākas maksimālās robežas riska kapitāla ieguldījumiem. Pagaidu shēmu var izmantot visu ekonomikas nozaru atbalstam, taču tā izslēdz atbalstu iepriekš pastāvējušu problēmu novēršanai, tāpēc to nevar piemērot uzņēmumiem, kam grūtības bija radušās jau pirms krīzes.

²⁰ 2008. gada skaitļi ietver budžetu, kas apstiprināts *Northern Rock* rekapitalizācijai 2007. gadā.

²¹ 2008. gada skaitļi ietver budžetu, kas izmantots *Northern Rock* rekapitalizācijai 2007. gadā.

²² Tostarp jaunais atbalsts, kā arī vidējās spēkā esošo pasākumu summas.

Pagaidu shēma jāskata kā daļa no plašāka mēroga Komisijas reakcijas uz ekonomikas krīzi — Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāna²³.

Ņemot vērā finanšu tirgu trauslumu apvienojumā ar ekonomisko prognožu nenoteiktību, Komisija 2010. gada beigās nolēma pagarināt konkrētus pagaidu shēmā noteiktos pasākumus uz vienu gadu, pakāpeniski pārtraucot iespēju piešķirt ierobežotu saderīgu atbalstu EUR 500 000 apmērā vienam uzņēmumam un nosakot striktākus nosacījumus, ar kādiem dalībvalstis var piešķirt atbalstu saskaņā ar pagaidu shēmu²⁴.

Pasākumi, kas apstiprināti saskaņā ar pagaidu shēmu

2010. gadā Komisija saskaņā ar pagaidu shēmu apstiprināja 6 jaunas shēmas un vienu jaunu *ad hoc* atbalsta pasākumu un pagarināja darbību 10 shēmām²⁵; kopējais apstiprinātais valsts atbalsta apjoms sasniedza EUR 1,6 miljardus (0,01 % no ES IKP). Tas ietver vienu atbalsta shēmu līdz EUR 500 000 apmērā vienam uzņēmumam (1 dalībvalstī), 1 subsidētu garantiju shēmu (1 dalībvalstī), 1 riska kapitāla shēmu (1 dalībvalstī), un 3 dalībvalstis ir izmantojušas 3 eksporta kredītu shēmas, lai veicinātu eksportu. Turklāt saskaņā ar pagaidu shēmu tika apstiprināti 10 jauni atbalsta pasākumi lauksaimniekiem. Attiecībā uz pagarinātajām shēmām apstiprinājums attiecas uz 3 shēmām (3 dalībvalstīs), 2 subsidēto garantiju pasākumiem (2 dalībvalstīs), 2 shēmām subsidētiem aizdevumu procentiem (2 dalībvalstīs) un 3 shēmām eksporta veicināšanai.

Kopš pagaidu shēmas stāšanās spēkā kopējais atbalsta apjoms, kuru Komisija apstiprinājusi saskaņā ar tās noteikumiem, sasniedz aptuveni EUR 82,9 miljardus²⁶.

2010. gadā izmantotās atbalsta summas

2010. gadā atbalsta summa, kas tika izmantota saskaņā ar pagaidu shēmu, sasniedza aptuveni EUR 11,8 miljardus jeb 0,09 % no ES IKP.

Vairums dalībvalstu priekšroku deva ierobežotā atbalsta instrumentam (aptuveni EUR 5,3 miljardi), kam sekoja subsidētās garantijas (EUR 2,9 miljardi), procentu likmju subsīdijas (EUR 2,7 miljardi) un riska kapitāla atbalsts (EUR 0,77 miljardi). Procentu likmju subsīdijas videi draudzīgu produktu ražošanai netika izmantotas.

Kopš shēmas stāšanās spēkā kopējais saskaņā ar pagaidu shēmu izmantotā atbalsta apjoms ir apmēram EUR 32,8 miljardi.

Plašāku informāciju par atbalstu, kas piešķirts saskaņā ar pagaidu shēmu, skatīt Komisijas dienestu darba dokumenta 3.2. nodaļā.

²³ Pieņemts 2008. gada novembrī.

²⁴ Komisijas paziņojums „Valsts atbalsta pasākumu Savienības pagaidu shēma, lai veicinātu piekļuvi finansējumam pašreizējās finanšu un ekonomiskās krīzes apstākļos”, OV C 6, 11.1.2011., 5. lpp.

²⁵ Plašāku informāciju skatīt Komisijas dienestu darba dokumenta 3.2. nodaļā.

²⁶ Situācija līdz 2011. gada 1. oktobrim.

4. VALSTS ATBALSTA IZDEVUMU TENDENCES PA ATBALSTA PASĀKUMU VEIDIEM

4.1. Atbalsta pasākumu skaits

2010. gadā ievērojami samazinājās to jauna atbalsta pasākumu skaits, ko dalībvalstis ieviesa saskaņā ar grupu atbrīvojumiem — gandrīz uz pusi, salīdzinot ar 2009. gadu. Tomēr ar grupu atbrīvojumu shēmām un individuāli piešķirtā atbalsta īpatsvars ir palicis nemainīgs. Galvenais samazinājuma iemesls ir tas, ka dalībvalstis saskaņā ar vispārējo grupu atbrīvojuma regulu (turpmāk „VGAR”), kas stājās spēkā 2008. gada septembrī, izveidoja jaunus atbalsta pasākumus, kuri lielā mērā aizstāja esošos valsts atbalsta pasākumus, pakāpeniski izbeidzot piemērot iepriekšējās grupu atbrīvojuma regulas nodarbinātības atbalsta, apmācību atbalsta, atbalsta MVU un daļēji arī reģionālā atbalsta jomā. Valstu budžeta ierobežojumi 2010. gadā varētu būt bijis vēl viens faktors, kāpēc dalībvalstis nevēlējās ieviest jaunus atbalsta pasākumus, izmantojot grupu atbrīvojumu.

4.2. Atbalsta apjoms — aptuveni 21 % no atbalsta ražošanai un pakalpojumiem ir piemērots grupu atbrīvojums

Atbalsts ar grupu atbrīvojumu 2010. gadā palielinājās par vēl apmēram EUR 1 miljardu, sasniedzot aptuveni EUR 12,6 miljardus jeb 0,1 % no ES IKP un sasniedzot 21 % no kopējā atbalsta ražošanai un pakalpojumiem. Lielāko daļu no grupu atbrīvojumu atbalsta pieauguma 2010. gadā veidoja reģionālajai attīstībai, pētniecībai, izstrādei un inovācijai un nodarbinātībai paredzētais atbalsts, bet atbalsts ar grupu atbrīvojumu, kas paredzēts MVU un apmācībai, samazinājās, tomēr ne tādā mērā, lai neitralizētu kopējo grupu atbrīvojumu atbalsta pieaugumu. Tiek atgādināts, ka dalībvalstis turpināja pakāpeniski pārtraukt iepriekš — saskaņā ar nozaru grupu atbrīvojumu regulām — piešķirtos atbalsta pasākumus un aizstāt tos ar attiecīgiem VGAR pasākumiem, līdz ar to pasākumu jaunā darbības joma bieži tika paplašināta, kā to tagad atļauj VGAR noteikumi.

5. VALSTS ATBALSTA NOTEIKUMU IZPILDE

Nelikumīgs atbalsts²⁷

2000.–2010. gadā Komisija pieņēma 980 lēmumus par nelikumīgu atbalstu. Aptuveni 22 % no nelikumīga atbalsta lietām²⁸ Komisija iejaucās, pieņemot negatīvu lēmumu par nesaderīgu atbalsta pasākumu. Ar šādiem negatīviem lēmumiem dalībvalstīm parasti pieprasa atgūt nelikumīgi piešķirto atbalstu. Vēl 3 % no nelikumīga atbalsta lietām²⁹ Komisija pieņēma lēmumus ar nosacījumiem. Iejaukšanās rādītājs — aptuveni 25 % no nelikumīga atbalsta gadījumiem — ir aptuveni desmit reizes augstāks nekā attiecībā uz negatīviem lēmumiem un lēmumiem ar nosacījumiem, kas pieņemti par pienācīgi paziņotām lietām. Vairāk nekā pusē gadījumu iejaukšanās notika ražošanas un pakalpojumu nozarē, nedaudz mazāk par vienu ceturtdaļu attiecās uz lauksaimniecību, bet pārējie gadījumi — uz zivsaimniecību, transportu un ogļu rūpniecību.

²⁷ LESD 108. panta 3. punktā ir noteikts dalībvalstu pienākums ne tikai paziņot Komisijai valsts atbalsta pasākumus pirms to īstenošanas, bet arī nogaidīt Komisijas izmeklēšanas rezultātus pirms paziņoto pasākumu ieviešanas. Ja jebkurš no šiem diviem pienākumiem nav ievērots, valsts atbalsta pasākumu uzskata par nelikumīgu.

²⁸ 217 lietas.

²⁹ 31 lieta.

Atbalsta atgūšana

Ir gūti panākumi attiecībā uz nenokārtotu atgūšanas lēmumu izpildi. Kopējais lietu skaits, kurās vēl nebija veikta līdzekļu atgūšana, bija 55 (salīdzinājumā ar 94 lietām 2004. gada beigās). Summas, kas atgūtas kā nelikumīgs un nesaderīgs atbalsts, kopš 2000. gada ir pieaugušas un 2011. gada 30. jūnijā sasniedza EUR 11,5 miljardus. Tas nozīmē, ka procentuāli nelikumīgais un nesaderīgais atbalsts, kas vēl jāatgūst, ir samazinājies no 75 % 2004. gadā līdz aptuveni 18,6 % 2011. gada 30. jūnijā.

Valsts atbalsta tiesību aktu izpilde: sadarbība ar valstu tiesām

Pēc Komisijas 2009. gada paziņojuma par valsts atbalsta tiesību normu piemērošanu valstu tiesās³⁰ aktīvāki kļuvuši popularizēšanas pasākumi: Konkurences ģenerāldirektorāta tīmekļa vietnē tika publicēta informācijas pakete³¹ un tika plaši izplatīta brošūra³², lai palīdzētu tiesnešu ikdienas darbā. Tika organizēta arī īpaša valstu tiesnešu apmācība³³.

Ex post kontrole

Pēc VGAR stāšanās spēkā paziņošanas noteikums netiek piemērots vēl lielākam skaitam atbalsta pasākumu. Rezultāti liecina, ka pastāvošā valsts atbalsta struktūra, kas ļauj apstiprināt atbalsta shēmas un ļauj dalībvalstīm īstenot atbalsta pasākumus saskaņā ar VGAR un GAR, kopumā joprojām darbojas labi. Tomēr ir apzināti vairāki individuāli un horizontāli jautājumi, kuros vajadzīga turpmāka rīcība kopā ar dalībvalstīm.

³⁰ Komisijas paziņojums par valsts atbalsta tiesību normu piemērošanu valstu tiesās (OV C 85, 9.4.2009., 1. lpp.)

³¹ http://ec.europa.eu/competition/court/state_aid.html

³² http://ec.europa.eu/competition/publications/state_aid/national_courts_booklet_en.pdf

³³ Izmantojot kontaktpunktu ec-amicus-state-aid@ec.europa.eu, ir izskatīti vairāki valstu tiesnešu lūgumi pēc informācijas un viedokļa.

PIELIKUMS

Komisijas dienestu darba dokuments „Fakti un skaitļi par valsts atbalstu ES dalībvalstīs”